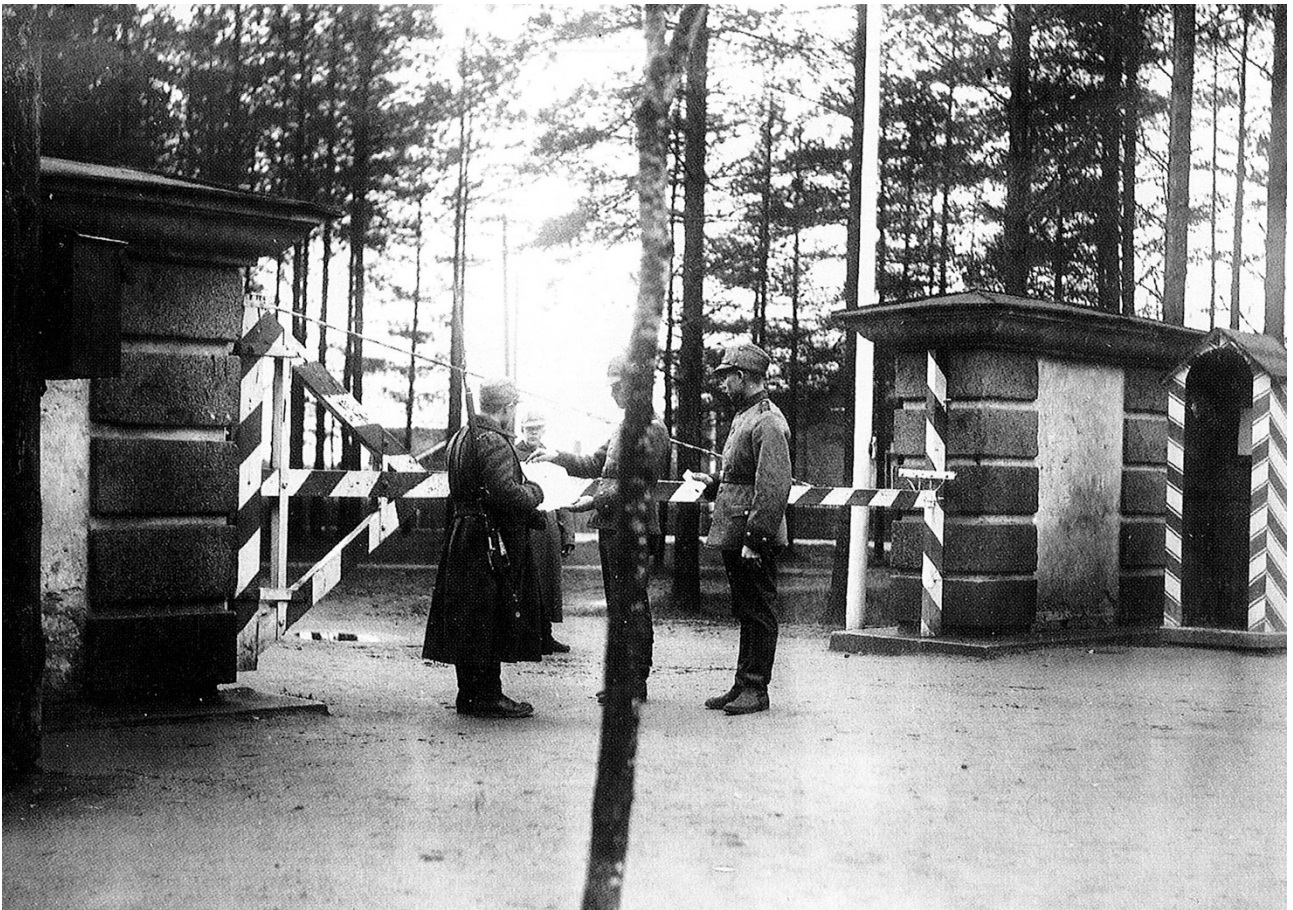

Alvar Aalto ja Kouvolan kasarmialue

Vahdinvaihto Kasarminmäen pääportilla vuonna 1931

Sisällysluettelo

1.1	Kouvolan kasarmialueen sotilaskoti	1
1.2	Alvar Aalto reserviupseerikoulussa Haminassa.....	4
1.3	Kouvolan uusi sotilaskoti valmistuu.....	5
1.4	Kouvolan kasarmialueen portit ja aita	6
1.5	Alvar Aallon perintö Kouvolan kasarmialueella	7
1.6	Lähteet	7

1.1 Kouvolan kasarmialueen sotilaskoti

Nuoren itsenäisen Suomen armeijan sotilaiden viihtyvyyttä pyrittiin parantamaan rakentamalla varuskuntaan erityinen kodinomainen tila, sotilaskoti, jossa varusmiehet saattoivat viettää palveluksesta vapaata aikaansa. Suomen ensimmäinen sotilaskoti perustettiin Helsinkiin 15.4.1918. Kouvolan kasarmialueella ei vielä 1920-luvun alussa ollut yleisen tilanahtauden vuoksi omaa sotilaskotia. Sotilaskotitoimintaa ylläpiti Kouvolan naisyhdistys kasarmialueen ulkopuolella sijaitsevassa pankinjohtaja Oskari ja Ines Ahdin omistamassa Päivölä-nimisessä talossa. Rakennuksessa toimi päivällä päiväkotia ja aina illaksi se muutettiin sotilaskodiksi. Rakennus myytiin Kouvolan kunnalle vuoden 1921 lopulla, joten sotilaskodille tuli nyt siis etsiä uusi paikka kasarmialueen aitojen sisäpuolelta.

Kasarmialueella vuoden 1922 alussa tehtyjen korjaus- ja muutostöiden aikana käännyttiin rykmentin puolesta rahoituskysymyksissä Suomen Sotilaskotiliiton puoleen ja varattiin sotilaskotitarkoitukseen erillinen 60 m²:n huoneisto kasarmialueen keskellä sijaitsevan esikuntarakennuksen (myöhemmin Pioneerikoulu) eteläpäädyn toisesta kerroksesta. Huoneistoon kuului tilavan juhlasalin lisäksi keittiö, tarjoiluhuone, tupakkahuone ja kirjasto. Rakennuksen alakerrassa sijaitsivat rykmentin soittokunnan harjoitustilat ja niiden lisäksi rakennuksessa sijaitsi kahden aliupseerin asunnot, Waldemar Sjöblomin kenttäkauppa sekä ns. garnisoonikirjasto (garrison = varuskunta), johon pankinjohtaja Ahti oli lahjoittanut marraskuussa 1922 laajan kirjastonsa. Sotilaskotihuoneiston kunnostustyön suunnittelu ja tilankoristelu annettiin rykmenttiin kesäkuussa varusmiespalvelusta suorittamaan tulleele arkkitehti Alvar Aallolle. Suomen Sotilaskotiliitto ry:n julkaisemassa, Pentti Airion kirjoittamassa Sotilaskotityötä 100 vuotta kirjassa kerrotaan Kouvolan sotilaskotisuunnitelmista seuraavaa:

”Sotilaskoti käsittää kaksi toisistaan yhdistettyä huonetta, jotka muodostavat salin ynnä lisäksi tarjoiluhuoneen ja salin välittömässä yhteydessä olevan lukusalin. Keittiöpuolelle on varattu riittävästi tilaa. Kalustoksi on suunniteltu pitkät kotoistyylliset pöydät penkkeineen, lujaa tekoa ja kaikessa yksinkertaisuudessaan esteettisesti huoliteltuja. Koska sotilaskodin, elitistisen tehtävänsä tasalla ollakseen, tulee olla sellainen, että se antaa myönteisiä vaikutuksia sotamiehille, olen Everstil. Hägglund’in erikoisesta toivomuksesta tehnyt täydet luonnokset sisämaalauksiin (al secco = sama kuin vanhain goottilaisten kirkkojen maalaukset) jopa lasimaalauksiakin olen ehdottanut. Jotta sisustus saataisiin toivottavaan kuntoon, tarvittavat seuraavat määrärahat: Huonekalustoon 14,800:-, Maalaukseen aineet ynnä muut pienet korjaukset 2,300:-, eli 17,100:-

Huomattakoon tässä, ettei työstä lainkaan mene arkkitehtipalkkiota ynnä lisäksi, ettei seinämaalauksista tule minulle taiteilijakorvausta.”

Kyseinen hakemuksen allekirjoittajaksi on merkitty Kouvolaan 2.4.1922 Dibl. arkkitehti Alvar Aalto. Joko kirjaan kirjattu päiväys on väärin tai Alvar Aalto on tosiasiallisesti laatinut sotilaskodin koristelu- ja sisustusluonnokset jo ennen varusmiespalvelukseen astumistaan. Työtilaus on tosiasiallisesti saattanut tulla jo siinä vaiheessa, kun Aalto on ollut yhteydessä varuskuntaan palvelukseen astumisaikansa lykkäämisestä Tampereen messuille toteutettavien töiden vuoksi. Kyseistä, aikaista suunnitteluajankohtaa tukee lisäksi se, että Suomen Sotilaskotiliiton numerossa 22, 26.5.1923 olevassa artikkelissa Suomen sotilaskotien toiminnasta vuonna 1922 mainitaan, että *”Suomen Sotilaskotiliiton puheenjohtaja tohtorinna Katri Bergholm teki kesän 1922 aikana Liiton lähettinä käynnin myös Kouvolaan ja tutustui sotilaskodin suunnitelmiin.”* Kyseinen tutustumiskäynti ja sillä esitetyt muutossuunnitelmat olivat ilmeisesti tehneet puheenjohtajaan suuren vaikutuksen, sillä sen perusteella Kouvolaan uudelle sotilaskodille myönnettiinkin varsin merkittävä, 20 000 markan avustus sotilaskodin kalustoa ja koristemaalauksien aineita varten. Suomen Sotilaskotiliiton artikkelin tietojen mukaan *”Kouvolan sotilaskodin seinien maalaukset ja piirustukset suoritti dipl. arkkitehti Alvar Aalto ilman palkkiota.”* (lainaus teksti on sama, kuin Aallon toimittamaksi kerrotussa kustannuslaskelmassa). Avustussumman merkittävyttä korostaa vielä se, että se oli yli puolet vuonna 1922 kaikille Suomen sotilaskodeille jaetusta avustuksesta.

Kouvolan Sanomissa 28.9.1922 julkaistussa artikkelissa mainitaan sotilaskodin muutostöistä seuraavaa

”huoneiston rappaus- ja kaunistustyöt ovat täydessä käynnissä ja ne tapahtuvat rykmentissä asevelvollisuuttaan suorittavan arkkitehti Alvar Aallon, joka samalla on etevä taidemaalari, piirustusten mukaisesti ja hänen johdolla. Sotilaskodin seiniä koristavat upeat al secco-maalaukset. Uuden uutukainen kalusto on tilattu puuseppä E. Ahosen liikkeestä Kouvolaista.” Artikkelissa mainitaan vielä, että ”yritykseen tarvitaan paikkakunnan väestön auttavaa kättä, sillä avustukset eivät riitä keittiö- ja tarjoilukalustoon, ikkunaverhoihin yms.. Näin ollen on herännyt ajatus erityisen sotilaskotiyhdistyksen perustamisesta paikkakunnalle.”

Sotilaskodin muutostöitä muisteli Kouvolan varuskuntaan 13.6.1921 isänsä mukana saapunut ja siellä myöhemmin työskennellyt ylivääpeli Aleksi Roihio kirjeessään Kouvolan varuskunnan päällikölle vuonna 1983 seuraavasti:

”Kun varsinaiset rakennustyöt olivat päättyneet ja sisäseinien pohjamaalit vedetty, annettiin sisätilojen somistustyöt ja taiteellinen viimeistely sotamies Aallon tehtäväksi, jolla oli apunaan kaksi taidealalla opiskellutta sotamiestä. Viikkoja kestäneen vaativan työn suoritti Aalto onnistuneesti. Valkoinen takki päällään Aalto liikuski telineillä, vierellään apulaisensa maaleja sekoittelemassa, telineitä siirtelemässä ja välillä seinäpintoja tasoittelemassa. Työtä tehtiin kolmessa huoneessa, joista juhlasali oli suurin. Seurasin mielenkiinnolla kuvien syntyä ja suurissa pöntöissä olevan maalin pensseleihin kastamista, sillä harrastin itsekkin piirtämistä ja maalaamista, tosin vain paperilla.

Sotilaskodin seinille syntyi entisaikojen soturihahmoja haarniskoineen ja kypärineen. Sopiviin paikkoihin oli maalattu kilpi- ja keihässommitelmia, sekä näyttäviä ornamentteja lisäsomisteiksi. Väreinä Aalto käytti ruskeata vihreätä ja mustaa.

Kirjasto- ja lukuhuoneen ovien väliseen kapeaan seinätilaan Aalto maalasi selvin tekstauksin sotilaskodin valmistumisesta kertovan muistotaulun. Ylimpänä taulussa mainittiin, että tämä sotilaskoti on valmistunut A. D. 1922. Keski-Suomen Rykmentin komentajana on ollut jääkärieverstiluutnantti W. Hägglund. Hänen nimensä alla oli joitakin korkeampi-arvoisten upseerien nimiä ja maininta siitä, että sotilaskodin johtajattarena oli Katri Manninen. Vielä mainitaan, että rykmentin pastorina oli Aarre Tikkanen ja alinna olivat huoneiston somistusmaalausten tehneiden nimet, Alvar Aalto ja hänen apulaisensa, latinankielisin ammattiselityksin. Silloin sanottiin, että sotilaskoti uusine kalustoineen oli viihtyisän tuntuinen. Oli vältetty tiiliseinätaustoja vaihtelun aikaansaamiseksi. Kun sotilaskoti avattiin tarkoitukseensa, sai se lahjoituksina arvokkaita tauluja ja kirjallisuutta kaappeihin.”

Kouvolan Sotilaskotiyhdistys ry:n 75-vuotishistoriikissa vuonna 1997 Pentti Vainikka mainitsee sotilaskotitilan koristelusta seuraavaa. ”Ensimmäinen sotilaskoti oli sisustettu kodikkaaksi. Sen seiniä koristivat Alvar Aallon tekstit ja freskot. Keittiön ja myyntitiskin vieressä olevassa seinässä oli kirkkaan tähden ja vartiosotilaan yllä sanat ”kuullos pyhä vala”. Salin seinän yläosaan oli kirjoitettu teksti ”Oi Herra intoa anna ain maatamme rakastamaan”.

Kouvolan Sotilaskotiyhdistys perustettiin 1.10.1922. Perustavan kokouksen koolle kutsujina olivat Varuskunnan päällikön rouva Anna-Lisa Hägglund, kapteeni Hugo Turunen ja pastori Aarre Tikkanen. Samanaikaisesti Kouvolan sotilaskodin muutostyöt etenivät varsin vauhdikkaasti, sillä Kouvolan Sanomat uutisoi jo 14.11.1922 sotilaskodin valmistumisesta seuraavaa: ”Kouvolan sotilaskodin ajanmukainen huoneisto on nyttemmin valmistunut ja koti muutenkin saadaan noina päivinä täyteen kuntoon. Juhlalliset avajaiset tapahtuvat, mikäli olemme kuulleet, jo ensi sunnuntaina.” Varsinaisiin sotilaskodin avajaisiin Aalto ei ilmeisesti päässyt osallistumaan, sillä hänet oli jo marraskuun alussa käsketty Haminaan reserviupseerikouluun.

Kasarmialueen sotilaskodin avajaiset olivat paikkakunnalla merkkitapaus, josta Kouvolan Sanomat uutisoi 21.11.1922 seuraavasti:

"Kouvolan Sotilaskodin avajaiset sunnuntaina muodostuivat arvokkaaksi ja mieleenpainuvaksi juhlatilaisuudeksi. Kello 2 päivällä kokoontui lukuisa kutsuvieraitten joukko sotilaskodin huoneistoon, joka vieraisiin teki erittäin kodikkaan ja viihtyisän vaikutuksen keskiaikaista tyyliä olevine sisustuksineen, joka kokonaisuudessaan on arkkitehti Alvar Aallon käsialaa. Huoneistoon kuuluu tilava olohuone, lukusali, tarjoiluhuone ja keittiö.

Avajaisjuhllaisuuksien ohjelma alkoi Keski-Suomen Rykmentin soittokunnan esittämällä alkusoitolla, jonka jälkeen sotarovasti Artur Malin piti puheen ja toimitti sotilaskodin vihkimisen. Puheessa tehtiin pääpiirtein selkoa tällaisten laitosten suuresta merkityksestä asevelvollisuuttaan suorittaville nuorukaisille. Pankinjohtaja Oskari Ahdin johtama ns. Kouvolan kotikuoro lauloi "Soi kiitosta Luojan", "Kun riennämme pois" ja "Suomen laulun". Luutnantinrouva Maija Sonck-Hovi lausui taidokkaasti Linnankosken lastun "Ahasverus". Rykmentin komentaja, everstiluutnantti V. Hägglund julkilausui rykmentin puolesta kiitokset kaikille, jotka tavalla taikka toisella ovat myötävaikuttaneet sotilaskodin perustamiseen.

Seurasi väliaika, jonka kestäessä vieraille tarjottiin kahvit soittokunnan huolehtiessa musiikista. Tohtori Aukusti Simelius esitti kapteeni Väinö Räsäsen myötäillessä pianolla melodraaman, Schillerin "Takauksen". Rykmentin pastori A. Tikkanen piti puheen, jossa kiitti erityisesti Suomen Sotilaskotiliittoa, joka avustuksellaan oli tehnyt kodin perustamisen taloudellisesti mahdolliseksi. Kun tämän jälkeen oli mieltymyksellä kuultu luutnantinrouva Ekroosin ja kapteeni Räsäsen 4-kätistä pianonsoittoa, piti Sotilaskotiliiton puheenjohtaja, tohtorinrouva Katri Bergholm puheen, jossa sulki nyt vihityn kodin erityisesti paikkakunnan naisten sydämelle nimittäen "naisten asevelvollisuudeksi" työskentelyä sotilaskotien hyväksi. Sotilaitten muodostama mieskuoro lauloi reippaasti laulut "Suomi armas", "Kun ystävä jätti" ja "Sotamarssi". Jälleen seuranneen väliajan ja kahviloman jälkeen esitti kotikuoro laulut "Älä itke äitini", "Nyt kanssani keinuhun käy" ja "Kesäpäivä Kangasalla". Sotilas Saari tulkitsti sotilaitten kiitollisuuden kodin perustamisesta ja sisältörikas, erittäin onnistunut juhla lopetettiin laulamalla yhteisesti "Maamme".

Sotilaskodin toiminta käynnistyi varsin nopeasti, sillä vihkiäisiä seuraavana päivänä uusi sotilaskoti avattiin varusmiesten käyttöön. Kouvolan Sanomissa uutisoitiin 25.11.1922, että "Kouvolan Lotta Svärd-yhdistyksen kokouksessa keskiviikkona päätettiin Kymintehtaan ja Voikkaan Lottien kanssa vuorottain käydä Kouvolan sotilaskodissa avustamassa tarjoiluissa."

Kouvolan sotilaskoti nousi valmistuttuaan nopeasti suosituksi paikaksi ja siihen kävi myös tutustumassa useita arvovaltaisia vieraita. Ehkäpä arvovaltaisimmat olivat Suomen sotaväen ylipäällikkö kenraaliluutnantti Karl Fredrik Wilkama ja jalkaväentarkastaja kenraaliluutnantti Ernst Brerthold Löfström, jotka toimittivat Keski-Suomen rykmentin tarkastuksen helmikuussa 1922. Asiasta uutisoi Kouvolan Sanomat 24.2.1923 seuraavasti.

"Sotaväen päällikkö kenraaliluutnantti Wilkama ja jalkaväentarkastaja kenraaliluutnantti Löfström toimittivat Keski-Suomen Rykmentin tarkastuksen tämän viikon maanantaina, tiistaina ja keskiviikkona. Kenraalit saapuivat maanantaina päiväjunaalla ja vielä samana päivänä tarkastivat muodollisen harjoituksen ja voimistelun sekä suorittivat lyhyen miehistön ja kapitulanttialipäällystön kuulustelun. Illalla olivat kenraalit kutsuvieraina upseerikerhon päivällisillä. Tiistaina oli pataljoonan käsittävä taisteluharjoitus sekä komppaniain maastoharjoituksia. Molempiin olivat tarkastajat erittäin tyytyväisiä. Edelleen suoritettiin konekivääri ammuntaa konekiväärien kuntoisuuden selville saamiseksi. Vielä toimitettiin varastojen, tallien, sairaalan ja kasarmien sisäjärjestyksen tarkastus ja lopuksi oli upseerien kuulustelu. Illalla olivat kenraalit sotilasillanvietossa sotilaskodissa, jota he pitivät hauskaasti ja kodikkaasti järjestettynä."

1.2 Alvar Aalto reserviupseerikoulussa Haminassa

Alvar Aallon reserviupseerikouluajasta Haminassa 1.11.1922-29.3.1923 on mainittu kirjallisuudessa hämmästyttävän vähän, jos ei sitäkään. Aallon reserviupseerikouluaika oli kuitenkin varsin merkityksellinen ja siitä jäi kuitenkin tuleville sukupolville saakka säilynyt perintö, jota ei juurikaan ole asianmukaisesti tuotu esille.

Göran Schildt kuvaa kirjassaan *Valkoinen pöytä* Alvar Aallon Haminassa oloaikaa seuraavasti: ”*Aalto kävi reserviupseerikoulun onnellisesti läpi, vaikka hän Piu-sisarensa mukaan oli ”Haminan koulun eniten rangaistu kokelas”*. Se että hän joutui istumaan niin usein arestissa johtui Schildtin mukaan ”*paitsi hänen olemuksensa epäsotilaallisuudesta myös, niin kuin hänen sisarensa sanoo, siitä, että hän jo silloin oli oman käsityksensä mukaan suuri herra, valmis arkkitehti ynnä muuta*”. Sisällissodan läpikäyneenä veteraanina Aalto oli varmasti ainakin armeijan näkökulmasta tarkasteltuna sopiva henkilö reserviupseerikoulutukseen, mutta aikalaisten kuvaama Aallon ”epäsotilaallisuus” aiheutti hänelle vaikeuksia, vaikka olihan hän ulkoiselta olemukseltaan ”sotilaallisen näyttävä mies.”

Reserviupseerikoulun (RUK) neljäs kurssi oli määrätty alkavaksi 1.11.1922. Kurssin vahvuudeksi oli suunniteltu 175 kokelasta, joista 82 kpl oli armeijassa palvelevaa henkilöä ja loput paikat oli varattu suojeluskuntajärjestössä palveleville. Kun puolustusministeriön ja suojeluskuntajärjestön välisiä kysymyksiä suojeluskuntalaisten muonarahosta ja litteroista ei saatu ratkaistua ennen kurssin aloittamista, niin kurssin alkaessa marraskuun alussa kouluun ilmoittautui vain 79 kokelasta. Kokelasmäärä täydentyi kuitenkin loppukuun aikana siten, että kurssin lopulliseksi vahvuudeksi tuli 121 kokelasta. Kurssilaisista komennettiin kuitenkin kymmenen kesken kurssia pois. Yksi vapautussotalomalle, kuusi sairauden takia ja muut muuten vain sopimattomiksi osoittautuneina. Erityistä oli myös se, että yksi kurssin kokelaista karkasi kesken kurssin. Reserviupseerikurssin opettajakunta oli myös täydentynyt kymmeneen ja opettajat oli nyt komennettu kahden vuoden sopimuksella. Reserviupseerien koulutus poikkesi nykyisestä koulussa annettavasta opetuksesta mm. siten, että aselajista riippumatta kaikille kokelaille opetettiin samat asiat. Kokelaille ei myöskään ollut yhtenäistä varustusta, vaan jokainen pukeutui omasta joukko-osastostaan mukana tuomiinsa vaatteisiin.

Reserviupseerikoulun 4. kurssi oli ensimmäinen pysyvän koulun reserviupseerikurssi. Tästä huolimatta koulun majoitus- ja opetustilat olivat ahtaat eikä koululla ollut riittävästi opetusvälineitä. Ensimmäisenä talvikurssina 4. kurssi joutuikin heti uusien ongelmien eteen. Esimerkiksi linnoitustyöt ja siltojen rakentaminen oli tehtävä jo heti kurssin alussa ennen vesien jäätymistä. Vakavin puute talvikurssilla oli se, että kokelaille ei ollut tarjota suksia. Yhteistoimintaa harjoiteltiin Viipurin Rykmentin (VR) ja Haminan suojeluskunnan kanssa. Myös tilanahtaus ja harjoitusmaastojen puute vaivasivat asianmukaisten harjoitusten järjestämistä. Teoria-aineiden luokkaopetusta oli tällä kurssilla muutettu kansanomaisempaan ja loogisempaan suuntaan edellisillä kursseilla käytetyn teoreettisemmän lähestymistavan sijasta. Kokelaat opiskelivat entistä enemmän kartanpiirtoa sekä erilaisten taktillisten ratkaisujen selvittelyä klassillisten sotahistorian esimerkkien avulla. Sotilaallisina sivistysopintoina opiskeltiin sodan olemusta, strategiaa käsitteenä ja liikekannallepanon järjestämistä. Reserviupseerikoulutuksen tavoitteeksi oli antaa joukkueenjohtajalle taito hallita joukkueensa ja tieto siitä missä henkilökohtainen ratkaisu, intuitio ja tahdon voima ovat ratkaisevia, ja missä teoreettinen tieto tuntuu arvottomalta. Koulussa pyrittiinkin nyt kehittämään tulevien upseerien henkilökohtaista henkistä pääomaa, josta hän kehittää ratkaisujensa pohjan ja yleisen sotilaallisen ajattelun. Koulun opetuksen keskeisimpänä tavoitteena oli kouluttaa etulinjassa taistelevia upseereita. Kyseisen kaltaisen koulutuksen voisi hyvinkin ajatella täydentäneen ja syventäneen vastavalmistuneen arkkitehdin Teknillisestä korkeakoulusta saamaa koulutusta ja antaneen siten runsaasti lisävalmiuksia tulevaan työelämään.

Vuoden 1923 alusta alkaen RUK:sta tuli suoraan puolustusministeriön alainen oma tilityksikkö. Helmikuussa 1923 koulu sai oman perusvaraston ja toukokuun alusta koulusta tuli muonituksenkin osalta itsenäinen. Vähitellen huoltoon ja opetukseen saatiin lisää resursseja. Alekski Roihio kertoo Aallon suorittaneen RUK:n hyväksyttävästi. Kotiutuessaan joukko-osastoonsa 29.3.1923 upseerikokelas Aalto lähti siis toisenlaisesta koulusta, kuin minne hän puoli vuotta aiemmin oli tullut.

Mikä siis oli tuo aiemmin mainittu upseerioppilas Alvar Aallon perintö tuleville sukupolville? Aalto toimi RUK:n 4. kurssin kurssijuhlan koristeluvastaavana, jolloin hän suunnitteli päärakennuksen vieressä olevaan Maneesiin komean juhlakoristeen. Kyseisestä koristeesta muotoutui vuonna 1926 RUK:n virallinen joukko-osastotunnus, joka on yhä edelleen yksi Suomen vanhimmista käytössä olevista joukko-osastotunnuksista. Reservinupseerikoulun historian mukaan ”Aallon suunnittelemaa tunnusta muutettiin kuitenkin hieman syksyllä 1929 kurssin 14 aloitteesta, jolloin tunnuksessa olevat ”antautumismiekat” käännettiin osoittamaan ylöspäin. Alkuperäiset alaspäin osoittavat miekat kuvaavat heraldiikassa alistumista, mikä ei reservinupseerikoulun tunnukselle sopinut. Käännettynäkään tunnuksen miekat eivät ole vielä oikein, sillä vasemmanpuoleinen sydäntä lähempänä oleva miekka tulisi sääntöjen mukaan olla päällimmäisenä.”. 1.4.2020 100 vuotta täyttäneen reservinupseerikoulun upseerioppilaat ovat siis jo kohta lähes 100 vuoden ajan kantaneet olkapäillään maanpuolustuksen raskaan taakan lisäksi myös pientä osaa suomalaisen arkkitehtuurin historiasta.

Göran Schildt mainitsee Aallon armeijan loppuajasta seuraavaa: *Vihdoin vänrikin arvon saavutettuaan hän onnistui saada erikoiskomennuksen ”rykmentinarkkitehdiksi”*. Ilmeisesti Schildt kuitenkin erehtyy tässä Aallon sotilasarvosta ja tarkoittaa tällä sitä, että saavuttuaan reservinupseerikoulusta takaisin Kouvolaan, Aalto pääsi keskittymään joukkojen johtamisen sijaista hänelle luontevimpiin töihin. Aleksi Roihio kertookin Aallon kasarmialueelle tekemistä suunnittelutöistä seuraavaa.

”Joissakin kasarmirakennuksissa tehtiin näinä aikoina myös muutoksia, joissa tiedetään Aallon olleen mukana suunnittelijana. KSR:ssä palvellut vääpeli Väinö Kivilehto muisteli, että ainakin kentän reunassa olevien rakennusten ovi- ja ikkuna-aukoissa oli tehty muutoksia. Aallon palveluksessa oloaikana ryhdyttiin uusimaan myös kasarmialueen aitoja ja portteja. Vanha piikkilanka-aita purettiin ja tilalle rakennettiin korkea lauta-aita. Samoin purettiin laudoista rakennettu pääportti. Uuden pääportin rautaisine sivuaitoineen suunnitteli Aalto.”

Alvar Aallon vapaa-ajanvietosta Kouvolaan ei paljon tiedetä. Aleksi Roihio mainitsee kuitenkin kirjeessään, että *”Aalto oli joskus rykmentin komentajan puolison, rouva Hägglundin seurana heidän ratsastusretkillään Kouvolan lähiseudulla.”*. Varusmiesajan loppuhetket kuuluivat siis varsin epäsoveliaalisissa merkeissä ja Aalto kotiutui armeijasta siviiliin kesäkuun alussa vuonna 1923. Suomen Sotilaan numerossa 38, 22.9.1923 mainitaan Alvar Aallosta seuraavaa: *”Tasavallan presidentin Sotilaskäskyllä nro 41 ylennetään seuraavat reservinupseerikurssin läpikäyneet palveluksensa vakinaisessa väessä loppuun suorittaneet henkilöt a) reservivänrikeiksi: sotamies Hugo Alvar Henrik Aalto, Keski-Suomen rykmentistä.”*

1.3 Kouvolan uusi sotilaskoti valmistuu

Kasarmialueen varusmiesmäärän kasvaessa 800 mieheen kävivät sotilaskodin tilat ahtaiksi, sillä sotilaskodissa oli vain 10 pöytää ja niissä istumapaikkoja noin 100 kpl. Illanviettojen esiintyjät ja tilaan sijoitettu flyygeli sekä myöhemmin piano, vaativat myös oman tilansa. Kouvolan kasarmialueen ensimmäisen sotilaskodin saamasta arvostuksesta kertoo paljon aikalaisten mieleen jääneet vierailut ja Suomen Sotilaan numerossa 18 5.5.1928 julkaistu artikkeli Sotilaskoteja ja sotilaskotityöntekijöitä, jossa mainitaan Kouvolaan seuraavaa:

”Kouvolan nykyinen sotilaskoti on perustettu vuonna 1922. Koti sijaitsee erään kasarmirakennuksen toisessa kerroksessa K.S.R.:n kasarmialueen keskustassa ja kuuluu siihen keittiö, tarjoiluhuone, tilava juhlasali, tupakkahuone ja kirjasto. Kodin hoitajattarena on vuodesta 1924 toiminut neiti K. Manninen. Neiti Manninen on aikaisemmin toiminut useita vuosia Tampereen ja Viipurin Naisyhdistyksen palkkaamana kotitalousneuvojana, Viipurin Diakonissalaitoksen ja Papulan mielisairaalan taloudenhoitajattarena, sekä vielä Martta-yhdistyksen neuvontatyössä Kannaksella, joten hän runsain määrin omaa kokemuksesta niitä avuja, joita sotilaskodin johtajattarelta vaaditaan. Kun tähän tulee lisäksi neiti Mannisen miellyttävä ja ystävällinen persoonallisuus, ei olekaan ihme, että neiti Manninen on ”oikea mies paikallaan” Kouvolan ”Sotahotellin” emäntänä ja johtajana.”

Vuonna 1929 rykmentin komentaja siirsi sotilaskodille yksinoikeuden kaupantekoon kasarmialueella, kun sotilaskodin kanssa samassa rakennuksessa sijainnut Waldemar Sjöblomin kenttäkauppa lopetti toimintansa. Tämä toimenpide vilkastutti sotilaskodin myyntiä ja mahdollisti toiminnan kehittämisen. Ensimmäisen kerran uuden, suuremman sotilaskodin rakentamisajatus oli tullut esille jo sotilaskotiyhdistyksen johtokunnan kokouksessa 3.12.1925. Seuraavassa kokouksessa tammikuussa vuonna 1926 päätettiin ryhtyä toimenpiteisiin uuden sotilaskotirakennuksen rakentamiseksi. Rakennusmestari Elolta pyydettiin luonnokset rakennuksesta ja sen sijoittamisesta nykyisen Pilvilinnan kohdalle. Hanke sai rahoituksen vasta alkuvuodesta 1930 ja rakennustyöt aloitettiin kesällä 1930 rakennuksen nykyiselle paikalle rakennusmestari H Varpaisen laatimien rakennuspiirustusten mukaisesti. Rakennus vihittiin käyttönsä 4.1.1931. Rakennuksen avajaisista on kattava kertomus Keski-Suomen Rykmentin poikain lehdessä 31.1.1931. Varusmiesmäärän ja tilatarpeiden lisääntymisen vuoksi rakennusta laajennettiin auditorio-osalla. Uudet tilat rakennettiin kymmenen vuoden suunnittelun jälkeen työttömyystyönä ja ne otettiin käyttöön 12.2.1965. Samaan aikaan, kun kasarmialueelle sijoitettua Karjalan Prikaatia alettiin siirtää Vekaranjärvelle. Laajennettu sotilaskotirakennus on nykyisin Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun käytössä.

1.4 Kouvolan kasarmialueen portit ja aita

Alvar Aallon vuonna 1923 suunnitteleman kasarmialueen pääportin ja siihen liittyvän aidan rakennustyöt käynnistyivät vasta vuonna 1925. Pääportin rakentamisesta kerrotaan Pohjois-Kymen Kadettiipiirin ja Kadettikunta ry:n kirjassa Kerhoelämää Kasarminmäellä Aleksii Röhion sanoin seuraavasti:

”Porttirakennelmasta tuli viikkoja kestänyt työmaa. Kivenhakkaajat muotoilivat portissa olevat kivosat paikan päällä. Ne nostettiin paikoilleen taljojen avulla. Porttia oli rakentamassa myös muurari ja seppä sekä pari asevelvollista apumiehinä. Portin molemmilla puolin oleva rauta-aita oli samanaikaisesti tekeillä portin kanssa. Rautaosat taottiin rykmentin korjauspajalla, olihan rykmentin palveluksessa kaksi taitavaa seppämestaria, vääpeli Eino Kellokoski ja Mauno Lehtonen. Kellokoski oli kengitysseppä, jolla apulaisineen riitti muutenkin töitä, sillä talleissa oli lähes 50 hevosta. Kun portti valmistui siitä tuli näyttävä kohde, jota käytiin katsomassa kauempaakin, sillä olihan se seudulla ainoa Aallon suunnittelema rakennelma. Portin seutu oli saatu raivatuksi siistinnäköiseksi ja nurmi saatu kasvamaan. Portti näkyi hyvin kasarmin sivuitse olevalle Kuusankosken tielle, josta ohikulkija joskus poikkesi porttia katsomaan.”

Kasarmin pääportin läpi kulkevan kadun pinnan hidas nousu ja yhden rautaelementin poistaminen aidasta kevyen liikenteen väylän tieltä ovat vähentäneet kohteen visuaalista voimaa ja arvoa. Varmasti moni portin läpi kulkenut autoilija on kohteen historiaa tietämättään toivonut portin leventämistä tai sen kokonaan poistamista. Kasarmialueen pääportti on kuitenkin säilynyt jo lähes vuosisadan pääsisäänkäyntinä kasarmialueelle ja se kertoo yhä alueen merkittävästä historiallisesta vaiheesta.

Kasarmialueen Marjoniemen puoleisen portin pylväiden historia on hieman toisenlainen. Kouvolan vanhalta hautausmaalta itään suuntautuneen Kasarminkadun linjaus muutettiin kulkemaan kasarmialueen läpi Marjoniemeen 1980-luvulla. Kadun leventämisen yhteydessä tiellä olleet portin pylväät poistettiin ja hylättiin metsään kasarmin varastoalueelle. Aika kului ja pylväät unohdettiin. Kasarmialueella työskennellyt sotilashenkilö löysi pylväät ja sai luvan siirtää ne Haminaan omakotitalon tonttiliittymän portinpylväiksi. Vuonna 2011 julkaistussa Kouvolan sotilashistoriaa käsittelevässä kirjassa *”Etulinjassa itään ja länteen Kouvolan seudun sotilashistoria 1400-luvulta 2000-luvulle”* olleen artikkelin perustella kyseinen henkilö ymmärsi pihallaan olevien portinpylväiden kulttuurihistoriallisen arvon ja otti yhteyttä kirjailijoihin ja portin pylväiden palauttaminen takaisin alkuperäiselle paikalleen käynnistyi. Pylväät haettiin Kouvolan kaupungin kuorma-autolla Haminasta ja vietiin kunnostettavaksi Savitaipaleelle, jossa Sorvikivi Oy teki ja istutti niihin vanhojen valokuvien mallin mukaisesti tehdyt uudet graniittipallot. Alvar Aallon suunnittelemat portinpylväät pystytettiin kunnostettuina takaisin likimain alkuperäiselle paikalleen 28.10.2015.

Kasarmialueen porttien vieressä sijainneiden vartiokoppien suunnittelijasta ei ole tietoa. Ehkäpä ne olivat armeijan määrittämät ja standardisoimat, joten varsinaisia piirustuksia ei edes ole tehty? alkuperäiset vartiokopit poistettiin varuskunta-alueen porteilta vuonna 1990, kun silloin alueella sijainnut Kymen Ilmatorjuntarykmentti siirtyi Haminaan. Kouvolan kasarmialueen pitkän sotilashistorian kunniaksi pystytettiin kasarmialueen pääportille sekä Kasarminkadun varrelle uudet alkuperäisen mallin mukaiset vartiokopit 3.5.2011. Koppeihin kiinnitettiin alueen historiasta kertovat opastaulut.

1.5 Alvar Aallon perintö Kouvolan kasarmialueella

Alvar Aallon suunnittelemista Kouvolan kasarmialueen ensimmäisen sotilaskodin muutostöistä tai kasarmialueen luonnonkivistä tehdyistä porteista ja rauta-aidasta ei ole tiedossa säilyneitä piirustuksia. Kasarmialueen ensimmäisen sotilaskodin seinämaalauksien päälle on maalattu vuosikymmenten aikana useita uusia kerroksia, eivätkä Aallon tekemät kuvat ole enää näkyvillä. Osa maalauksista saattaisi ehkä olla palautettavissa asianmukaisilla konservointitoimenpiteillä, tai sitten ei. Ehkäpä sotilaskodin koristeluiden suunnitelmadokumentit saattaisivat löytyä jostain puolustusvoimien piirustusarkistosta?

Sotilaskotia, portin pylväitä, aitaa tai Aallon muita vielä nimeämättömiä varusmiesaikana vuosina 1922-23 suunnittelemissa kohteissa tai RUK:n joukko-osastotunnusta ei ole merkitty Alvar Aallon töitä sisältäviin listauksiin. Kirjailija Göran Schildt toteaa kirjeessään syyskuussa 1983 Aleksii Roihiolle, joka oli toivonut Kouvolan kohteiden lisäämistä arkkitehdin työluetteloon, että hän ei ole ollut tietoinen kyseisistä Aallon töistä kirjoittaessaan kirjaa Valkoinen pöytä. Vaikka Schildt ja Roihio kävivät kirjeenvaihtoa Kouvolan kohteista, niin niitä ei ole mainittu jatkossa myöskään Schildtin muissa Aallon elämää käsittelevissä kirjoissa. Kouvolan kasarmialueella olevia kohteita ei ole mainittu muissa Aallon arkkitehtuuria esittelevissä lukuisissa artikkeleissa tai julkaisuissa. Ehkäpä arkkitehti itsekään ei ajatellut niiden olleen niin merkityksellisiä, jotta ne olisivat olleet mainitsemisen tai esille tuomisen arvoisia? Kuitenkaan ei voida sivuuttaa sitä, että Aallon varusmiespalvelus ja hänen sinä aikana saama reserviupseerikoulutus on varmasti vaikuttanut vastavalmistuneen nuoren arkkitehdin valmiuksiin työelämässä. Lisäksi Alvar Aallon suunnittelemalla Keski-Suomen Rykmentin ensimmäisen sotilaskodin sisustuksella ja varuskunnan porteilla ja aidalla on myös varmasti ollut suuri merkitys vuosikymmenten aikana kasarmialueella varusmiespalvelustaan suorittaneille varusmiehille. Olihan sotilaskoti vastapaino ja kodinomainen pakopaikka joskus ankaran kurinalaiselle sotilaspalvelukselle. Portit ja aita taas erottivat sekä fyysisellä että psyykkisellä tasolla varusmiehet vapaasta siviilielämästä. Kouvolan kasarmialueen talvisesta portista ja sen vieressä seisovasta vartiomiehestä tehty postikortti on myös ollut yksi kaikissa Suomen varuskunnissa saatavilla olleista korteista. Se on siis myös kuvantanut meille suomalaisille sen, millainen tuo raja fyysisesti on.

Hannu Purho
kaavoitusarkkitehti
Kouvolan kaupunki, kaupunkisuunnittelu

1.6 Lähteet

Airio Pentti. *Sotilaskotityötä 100 vuotta 1918-2018*. Sotilaskotiliitto ry, Helsinki, 2018, s.79-80.
Airio Pentti, Viinikainen Sakari. *Etulinjassa itään ja länteen. Kouvolan seudun sotilashistoriaa 1400-luvulta 2000-luvulle*. Helsingin yliopisto, 2011, s. 153.
Horppu Jari. *Haastattelu 10.2.2021*.
Keski-Suomen Rykmentin poikain lehti, nro 1, 31.1.1931, s.7-8.
Kouvolan Sanomat 28.9.1922, 14.11.1922, 21.11.1922, 25.11.1922, 24.2.1923, 4.5.2011, 29.10.2015.
Pohjois-Kymen Kadettiipiiri / Kadettikunta ry. *Kerhoelämää Kasarminmäellä. Kouvolan Varuskunta ja upseerikerho 1911-2014*. Printing Partners Group Oy, Estonia, 2016, s. 185-187.
Reserviupseerikoulun Oppilaskunnan Kannatusyhdistys ry. *RUK 1920-1960*. Weilin & Göös AB, Helsinki, 1960, s.46-51 ja 294-295.

- Reserviupseerikoulun Oppilaskunnan Kannatusyhdistys ry. *RUK 1920-2010*. Kirjapainoyhtymä, Porvoo, 2010, s.54-55.
- Roihio, Aleks. *Kirje Kouvolan Varuskunnan Päälikölle, Alvar Aallon kohteiden valokuvauslupa / Göran Schildt*, Kouvola, 1983.
- Schildt, Göran. *Valkoinen pöytä. Alvar Aallon nuoruus ja taiteelliset perusideat*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 1982, s. 85-122.
- Schildt, Göran. *Vastauskirje Aleks. Roihioille, Kouvolan varuskunta-alueen kohteista*. 12.9.1983. *Suomen Sotilas*, nro 18, 5.5.1928.
- Suomen Sotilas*, nro 22, 26.5.1923.
- Suomen Sotilas*, nro 38, 22.9.1923.
- Suomen Sotilas*, nro 12, 14.4.1934.
- Vainikka Pentti. *75-vuotias Kouvolan Sotilaskotiyhdistys r.y. 1922-1997*. Kouvolan Sotilaskotiyhdistys ry, Korian Kirjapaino Ky, 1997, s. 15-27.